Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Формування комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю

Виконала студентка групи СОм-2(2)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Таран Наталя Олексіївна
Керівник: Бессараб А. О.
Рецензент: Облєс І. І.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя
2022 р.

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 73 с., 73 використаних джерела.

Об’єкт дослідження – комунікативні навички у дітей з легкою розумовою відсталістю.

Предмет дослідження – формування комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити програму формування комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю.

Завдання:

– здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування комунікативних навичок в учнів з легкою розумовою відсталістю;

– визначити рівні сформованості комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю;

– обґрунтувати, розробити та апробувати програму формування комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю.

Методи дослідження: аналіз теоретичних і науково методичних джерел з педагогіки, психології, соціальної психології, естетики, театрознавства змістовий, логічний, порівняльний аналіз, систематизація, узагальнення теоретичних та експериментальних даних; емпіричні: констатувальний, формувальний та контрольний експерименти.

КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ, ЛЕГКА РОЗУМОВА ВІДСТАЛІСТЬ, КОМУНІКАТИВНІ РЕАКЦІЇ, МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ, ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ІГРОВІ ТРЕНІНГИ, СОЦІАЛЬНА ДЕЗАПТАЦІЯ, ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, КОРЕКЦІЙНА РОБОТА, ПЕДАГОГІЧНИЙ АКЦЕНТ, СОЦІАЛЬНА РОЛЬ.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні в умовах змін у соціальному, економічному житті України постала проблема радикальної перебудови у сфері виховання, мета якої – формувати всебічно й гармонійно розвинену, творчу та активну людину. Процес виховання підростаючих поколінь – об'єктивно-закономірне суспільне явище, що визначається «потребами й способом виробництва» та властиве суспільству на всіх стадіях його розвитку, бо суспільство без нього не може жити й розвиватися.

Дитина – це людина в можливості. Вона містить у собі – в організації, структурі й здібностях свого організму та кожного його органу окремо – весь шлях розвитку своїх предків, що історично минув, усе, що історично виникло та передано в спадок від покоління до покоління. Дитина виховується постійно в кожен момент, оскільки вона в кожен момент живе й діє. Отже, процес життя дитини об'єктивно і є дійсний процес її виховання. Яке життя дитини, який характер і зміст її життєво необхідних стосунків з людьми, такий і процес її виховання. У цьому сенсі людина як результат виховання – це продукт своєї життєдіяльності. Яка життєдіяльність людини, така й сама людина. У своїй практичній роботі та теоретичних узагальненнях А. Макаренко виходив з того, що тільки в процесі діяльності дітей, й обов'язково у виховній діяльності: навчальній, трудовій, побутовій, ігровій – у результаті вправ та залучених у неї природних сил відбувається розвиток дітей. У житті дітей немає жодного слова, жодного факту, жодного явища або відносин, які, крім свого безпосереднього життєвого значення, не мали б значення виховного [40].

Відповідно до Концепції державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами, провідною ідеєю сучасної школи є виховання соціально активних членів суспільства, здатних ефективно налагоджувати взаємостосунки з оточуючими [22]. Відтак, створюються оптимальні умови

для розвитку соціальної зрілості кожної особистості шляхом формування комунікативних навичок, важливих для повноцінного спілкування.

Комунікативні навички, як необхідний інструмент розв'язання життєвих проблем, є визначальними для розумово відсталих, які відчувають труднощі у встановленні соціальних контактів.

Об'єкт дослідження – комунікативні навички в дітей з легкою розумовою відсталістю.

Предмет дослідження – формування комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити програму формування комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю.

Відповідно до мети було поставлено такі завдання:

– здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування комунікативних навичок в учнів з легкою розумовою відсталістю;

– визначити рівні сформованості комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю;

– обґрунтувати, розробити та апробувати програму формування комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю.

Методи дослідження. Для забезпечення достовірності положень і висновків та розв'язання окреслених завдань використовувався комплекс взаємопов'язаних методів дослідження:

– теоретичні*:* аналіз теоретичних і науково методичних джерел з педагогіки, психології, соціальної психології, естетики, театрознавства змістовий, логічний, порівняльний аналіз, систематизація, узагальнення теоретичних та експериментальних даних;

– емпіричні*:* констатувальний, формувальний та контрольний експерименти. Констатувальний експеримент передбачав проведення методу опитування, анкетування, бесіди, незакінчених речень. У формувальному

експерименті застосовували рольову та ділову гру, поведінкові вправи, психодраму, проективне психологічне малювання, психоетюди, психогімнастичні та релаксаційні вправи;

– математичної статистики: процедури кількісного, якісного і статистичного опрацювання даних експерименту за t-критерієм Ст'юдента.

Експериментальна база: Вільнянська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат. Дослідженням охоплено 30 учнів з легкою розумовою відсталістю.

Практична значущість дослідження полягає у розробці й апробуванні програми формування комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю, які доцільно застосовувати у процесі психокорекційної, корекційно-розвивальної роботи.

Апробація. Результати дослідження обговорювалися на III Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» (12–13 травня 2022 р., Запоріжжя).

ВИСНОВКИ

Формування комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю – актуальна проблема, тому що ступінь сформованості цих навичок впливає не лише на результативність засвоєння знань дітьми, а й на їх соціалізацію та розвиток особистості в цілому. Навички й уміння формуються в діяльності, а комунікативні навички формуються та вдосконалюються в процесі комунікативної діяльності. Комунікативні навички являють собою індивідуально-психологічні властивості особистості дитини, які забезпечують їй умови для особистісного розвитку, соціальної адаптації, самостійної інформаційної, перцептивної, інтерактивної і є важливою ланкою в комунікативній структурі особистості. Комунікативні навички є умовою розвитку дітей з легкою розумовою відсталістю та виявляються у процесі спілкування; сформованість комунікативних навичок є суб'єктивною умовою ефективності соціалізації особистості, в основі формування комунікативних навичок лежить ідея особистісно-діяльністного підходу.

Якість комунікативної сфери дітей з легкою розумовою відсталістю у значній мірі залежить від того, які умови фізичного, психічного і соціального розвитку школяра створюються спільними зусиллями педагогів і батьків.

Активізація комунікативної діяльності у таких дітей є складним завданням корекційного впливу. Мета корекційно-педагогічної роботи – сприяти формуванню комунікативної сфери у дитини з особливими освітніми потребами. Необхідно активізувати нормальний розвиток комунікативних якостей в процесі спілкування та гри з дитиною.

Діти з легкою розумовою відсталістю належать до категорії дітей з порушеннями, що суттєво впливають на їхній психічний розвиток.

З метою формування та вдосконалення комунікативних навичок розумово відсталих дітей була складена програма занять «Розвиток комунікативних здібностей у дітей з легкою розумовою відсталістю».

Розроблена програма включає чотири блоки занять, які поступово ускладнювались певними корекційними завданнями, при виконанні яких дитина з допомогою педагога, а згодом і сама досягає конкретних результатів у комунікативній діяльності.

Формування комунікативних навичок у дітей з легкою розумовою відсталістю здійснювався шляхом розширення мовного запасу дітей, організації емоційно збагаченої групової взаємодії, що здатна упереджувати конфліктні ситуації та розв'язувати їх, роботою над мовленнєвою культурою, розвитком соціального інтелекту тощо.

За результатами діагностики після проведеної корекційної роботи з'ясовано, що в 37% опитуваних спостерігається низький рівень комунікативних якостей, дій та навичок, середній – у 63%. За отриманими результатами теста комунікативності (методика К. Фопеля), 30% залишилися на низькому рівні комунікативних якостей та навичок, при яких дитина вигадує закінчення ситуації, в якій герой здійснює вчинок, який не відповідає соціальній нормі. 70% опитуваних показали середній рівень комунікативних якостей та навичок. Діти вигадували вчинок, але не могли аргументувати його.

Отже, з метою подолання і запобігання труднощам у формуванні комунікативних навичок у розумово відсталих дітей необхідне активне педагогічне втручання в процес їх комунікативної діяльності. Корекція повинна будуватись на принципах диференціації та індивідуалізації навчання, повинна здійснюватись мотивація продуктивної комунікативної діяльності за допомогою створення мотивувального середовища, забезпечуватись єдність когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів особистості при включенні дітей з легкою розумовою відсталістю у комунікативну діяльність, – і все це повинно базуватись на

поетапному формуванні у школярів комунікативних навичок і ставлення до себе як до суб’єкта комунікативної діяльності.